

Spis treści

Wstęp. Co to jest i na jakie pytania może odpowiedzieć społeczna psychologia rozwoju?	13
Rozdział 1. Na jakie pytania odpowiada psychologia rozwoju człowieka?	19
1.1. Zmienność ludzkiego zachowania a zmiana i rozwój	19
1.2. Rodzaje zmian rozwojowych	20
1.2.1. Zmiany uniwersalne	21
1.2.2. Zmiany wspólne	23
Blok rozszerzający 1. Poczucie jakości życia u osób w okresie wczesnej, średniej i późnej dorosłości.....	25
1.2.3. Zmiany indywidualne.....	29
1.3. Podstawowe pytania psychologii rozwoju człowieka	30
Blok rozszerzający 2. Rodzaje zmian osobowości wg Kazimierza Obuchowskiego.....	32
1.4. Przedmiot psychologii rozwoju człowieka	36
1.5. Podsumowanie	40
Rozdział 2. Czym jest i czego dotyczy rozwój?	41
2.1. Zmiana a rozwój	41
Blok rozszerzający 3. Kategorie opisu rozwoju	43
2.2. Obszary rozwoju	44
Blok rozszerzający 4. Kierunki rozwoju form aktywności człowieka	46
2.3. Dwa podejścia do analizy rozwoju	53
2.3.1. Podejście mechanistyczne	54
2.3.2. Podejście organizmiczne	56
Blok rozszerzający 5. Richarda M. Lerner'a podejście kontekstualne	58
2.3.3. Opis a wyjaśnianie w badaniach nad rozwojem	60
2.4. Wskaźniki rozwoju	61
2.4.1. Wskaźniki formalne	62
2.4.2. Wskaźniki treściowe.....	62
2.5. Ku czemu rozwój zmierza?.....	63
2.6. Podsumowanie	66
Rozdział 3. Jak przebiega zmiana rozwojowa?.....	68
3.1. Kryteria wyłaniania modeli zmiany rozwojowej	68
3.1.1. Kryterium 1: założenia co do natury człowieka	68
3.1.2. Kryterium 2: założenia co do charakteru zmiany	69
3.1.3. Kryterium 3: założenia co do przebiegu zmiany	71
3.1.4. Analiza porównawcza modeli zmiany rozwojowej.....	71

3.2. Modele przebiegu zmiany rozwojowej.....	74
3.2.1. Klasyfikacja modeli zmiany rozwojowej	75
3.2.2. Model liniowy.....	75
3.2.3. Model stadialny.....	77
Blok rozszerzający 6. Charakterystyka temperamentalna dzieci	
z trudnościami w uczeniu się.....	79
3.2.4. Model cykliczno-fazowy	82
3.2.4.1. Charakterystyka ogólna modelu.....	82
3.2.4.2. Charakterystyka faz w cyklu rozwoju.....	83
3.2.4.3. Znaczenie regresu i kryzysu w cyklu rozwoju . . .	87
Blok rozszerzający 7. Koncepcja dezintegracji pozytywnej	
Kazimierza Dąbrowskiego	88
3.2.4.4. Cykl rozwoju a interwencja zewnętrzna	89
3.2.4.5. Użyteczność modelu cykliczno-fazowego	95
3.3. Podsumowanie	97
Rozdział 4. Co powoduje, że człowiek się rozwija?	99
4.1. Początki psychologii rozwojowej jako psychologii dziecka	99
Blok rozszerzający 8. Początki psychologii rozwojowej.....	100
4.2. Spór o czynniki rozwoju	101
Blok rozszerzający 9. Spór natywizmu z empiryzmem	102
Blok rozszerzający 10. Teorie zabawy o rodowodzie natywistycznym	104
4.3. Rodzaje i klasyfikacja czynników rozwoju.....	109
4.4. Interakcja czynników rozwoju	113
4.4.1. Zróznicowanie podejść interakcyjnych do ujmowania	
czynników rozwoju	114
4.4.2. Interakcja genotypu i środowiska	115
4.4.3. Wewnętrzne modele doświadczenia a interakcja czynników	
rozwoju.....	118
4.5. Podstawowe procesy determinujące zmianę rozwojową	120
4.5.1. Spór o charakter procesu rozwoju	121
4.5.2. Pojęcie dojrzewania i pojęcie uczenia się.....	122
4.5.3. Relacja między dojrzewaniem i uczeniem się a rozwojem .	126
4.5.4. Koncepcja okresów krytycznych, optymalnych	
i sensytywnych w rozwoju	129
4.5.4.1. Ciągłość versus nieciągłość w rozwoju.....	129
4.5.4.2. Okresy krytyczne w rozwoju.....	132
4.5.4.3. Okres sensytywny w rozwoju	133
4.5.5. Lwa S. Wygotskiego koncepcja strefy rozwoju aktualnego	
i najbliższego	137
4.6. Podsumowanie	142

Rozdział 5. Jak badać rozwój?	144
5 i. Obszary badań w psychologii rozwoju	144
Blok rozszerzający 11. Etologia a psychologia rozwoju	146
5 2. Problemy badawcze psychologii rozwoju człowieka	150
5.2.1. Operacjonalizacja badanego zjawiska	151
5.2.2. Operacjonalizacja pojęcia zmiany rozwojowej	152
Blok rozszerzający 12. Operacjonalizacja modelu stadialnego zmiany	
rozwojowej (przykład)	153
Blok rozszerzający 13. Operacjonalizacja modelu cykliczno-fazowego	
zmiany rozwojowej (przykład)	154
5.2.3. Konstrukcja modelu czynników istotnych dla badanego	
zjawiska	157
5.3. Podejścia do badań nad rozwojem	159
5.3.1. Model mechanistyczny jako podstawa planowania badań .	159
5.3.2. Model organizmiczny jako podstawa planowania badań . .	161
5.3.3. Model kontekstualny jako podstawa planowania badań . . .	161
5.4. Planowanie badań - etapy przygotowania i realizacji badania . . .	164
5.5. Strategie prowadzenia badań	166
5.5.1. Badania diachroniczne i synchroniczno-funkcjonalne	166
5.5.2. Badania eksperymentalne i typu <i>ex post facto</i>	167
5.5.2.1. Badania eksperymentalne	168
5.5.2.2. Badania typu <i>ex post facto</i>	169
5.5.3. Badania kontrolujące wpływ wieku i przynależności	
do grupy pokoleniowej	170
5.5.3.1. Badania poprzeczne	171
5.5.3.2. Badania podłużne	172
5.5.3.3. Badania sekwencyjne	173
5.5.3.4. Porównanie strategii poprzecznych, podłużnych	
i sekwencyjnych	176
5.5.4. Porównanie strategii prowadzenia badań	177
5.6. Zasady doboru osób do badań i tworzenia próby badawczej	178
5.7. Podsumowanie	181
Rozdział 6. W jakich kontekstach rozwija się człowiek?	183
6.1. Historia badań nad kontekstem rozwoju człowieka	183
Blok rozszerzający 14. Ekologia rozwoju człowieka	
według Urie Bronfenbrennera	187
6.2. Środowisko rozwoju a kontekst rozwoju	189
6.3. Kontekst wewnętrzny i kontekst zewnętrzny	190
6.3.1. Charakterystyka kontekstu wewnętrznego (biologicznego) . .	192
6.3.2. Charakterystyka kontekstu zewnętrznego (fizycznego	
i społecznego)	195

6.3.3. Interakcja kontekstu wewnętrznego i zewnętrznego	198
6.3.4. Oddziaływanie kontekstu zewnętrznego na rozwój jednostki	200
6.4. Kontekst społeczny rozwoju człowieka	203
Blok rozszerzający 15. Trzy typy kultur według Margaret Mead . . .	205
6.5. Konteksty rozwoju według modelu Frances D. Horowitz	210
Blok rozszerzający 16. Otoczenie społeczne a wspieranie	
rozwój dziecka (porównania między kulturowe).....	212
6.6. Podsumowanie	215
Rozdział 7. Jak zmienia się człowiek w ciągu życia?	217
7.1. Kryteria podziału życia człowieka na etapy	217
7.1.1. Dzieciństwo, dorastanie i dorosłość jako trzy etapy życia .	219
7.1.2. Lwa S. Wygotskiego koncepcja podziału na etapy okresu	
dzieciństwa i dorastania	223
7.2. Naciski biologiczne i społeczne a zadania rozwojowe	226
7.2.1. Koncepcja zadań rozwojowych według Roberta	
J. Havighursta.....	227
7.2.2. Zadanie rozwojowe a kryzys rozwojowy	229
7.2.3. Zadania rozwojowe okresu dzieciństwa, dorastania	
i dorosłości.....	230
7.3. Podsumowanie	237
Rozdział 8. Jak kształtuje się tożsamość człowieka w ciągu życia?	239
8.1. Tożsamość indywidualna a tożsamość społeczna	239
8.2. Formowanie się tożsamości według Jamesa E. Marcii.....	242
8.3. Pojęcie i rodzaje tożsamości według Erika H. Eriksona.....	246
8.4. Osiem etapów rozwoju <i>ego</i> według Erika H. Eriksona.....	249
Blok rozszerzający 17. Związki intymne okresu adolescencji	
i wczesnej dorosłości.....	256
8.5. Trzy wątki w rozwoju <i>ego</i> według Richarda D. Logana.....	258
8.6. Dwie ścieżki w rozwoju <i>ego</i> według Carol E. Franz	
i Kathleen M. White	263
8.7. Podsumowanie	269
Załącznik 1. Jak teorie psychologiczne wyjaśniają rozwój człowieka?	271
1. Uwagi ogólne.....	271
2. Kryteria analizy porównawczej teorii rozwoju człowieka.....	274
3. Analiza porównawcza wybranych teorii rozwoju człowieka	275
Załącznik 2. Porównanie koncepcji podziału biegu życia człowieka	
na etapy	278
Literatura	280